

Лажни парови у стручним регистрима: енглеска реч *drug*, њене колокације и њени преводни еквиваленти у српском језику

Весна Анђелић-Николенџић

Криминалистичко-полицијска академија, Београд, Србија

КРАТАК САДРЖАЈ

Рад истражује проблем тзв. лажних парова у енглеском и српском језику, те проблеме који проистичу из ове појаве или су у вези с њом. Посебна пажња поклоњена је лажним паровима у стручним регистрима, а нарочито у регистру медицинске професије. Дати су примери који показују да преводиоци често не опажају разлике између семантичких поља које посматрани парови у ова два језика покривају, што може довести до неспоразума. Док у свакодневном животу овакви неспоразуми могу бити извор забаве или непријатности, у научном и академском регистру могли би имати озбиљније последице.
Кључне речи: англицизми; лажни парови; дрога; превод

УВОД

Живот у савременом свету подразумева комуникацију између говорника различитих језика, чији се број данас процењује на више од шест хиљада. Језици утичу једни на друге, каткад повољно, каткад неповољно. Да ли ће и у којој мери неки језик бити угрожен због контакта са другим, ствар је језичке културе говорника датог језика, а неретко и државне политике.

За многе језике данас, па и за српски, веома је значајно питање утицаја енглеског језика, којем су, првенствено путем медија, говорници српског као матерњег језика изложени у великој мери. Наш однос према мноштву речи које свакодневно улазе у употребу могао би битно угрозити виталност српског језика, супротно оптимистичким очекивањима лингвиста деведесетих година двадесетог века.

Чувени лингвиста Дејвид Кристал [1] каже да би распад бивше Југославије могао да буде подстрек народима који су у њој живели да своје етничке специфичности утраде у језик, што би подразумевало даљу диференцијацију језика који су настали из некадашњег српскохрватског, могуће чак и до тачке узајамног неразумевања. Међутим, док се ова тенденција могла и може уочити код наших суседа, ми смо за оваква настојања имали само подсмех. Време ће показати колико је овакав приступ површан. Један од показатеља за то јесте и наш однос према англицизмима.

потпуно различита значења [2, 3]. Неки од њих типични су за одређене стручне регистре. Као пример можемо навести енглеску реч *evidence*, коју, поступајући исправно, највећи број људи неће превести српском речју „евиденција/евиденције”, него именицом „доказ/докази”. Парадоксално, припадници полицијске струке који уче енглески језик биће често склони да направе ову грешку, јер су у обављању њихових послова далеко фреквентније различите евиденције него докази, па ће их асоцијације навести на то да употребе погрешан превод.

У медицинској терминологији [4] један од најчешће објашњаваних лажних парова јесу речи *ambulance* и „амбуланта”. Како ову именицу често употребљавају особе свих старосних група које уче енглески језик као страни, најлакше и најдуховитије би било најмлађим ученицима објаснити да амбуланта нема тачкове, а *ambulance* има. С полазницима осталих старосних група такође би требало изнаћи игре речима, како би се информација о разлици између датих термина брже и лакше усвојила.

Постоје, међутим, и лажни парови који су далеко деликатнији од претходно наведених и могу да задају проблема чак и добрим знајцима оба језика. Такав пар су речи *drug* и „дрога”. Док у српском језику именица „дрога”, која је најчешћи и најочигледнији преводни еквивалент енглеске именице *drug*, има изразито негативну конотацију и у највећем броју случајева односи се на незаконите, опојне супстанце, у енглеском језику то није случај. Због тога се и колокације у којима се овај термин јавља не могу потпуно поклапати.

Непоклапање на конотативном плану подразумева да се и глаголи које користимо уз ову именицу у два језика битно раз-

ЛАЖНИ ПАРОВИ

Лажним паровима се називају речи које имају исти или сличан облик у два језика, али

ликују. У српском се веома често могу видети „натегнути” преводи енглеских израза *drug abuse* или *misuse*, као „злоупотреба дрога”, који су непотребни, а чија неприродност још више долази до изражаја када говоримо о лицима која ту радњу врше, тј. о корисницима дрога, односно законом забрањених адиктивних наркотика, где жеља за што дословнијим преводима енглеских израза диктира употребу релативне реченице, дакле „лица која злоупотребљавају дрогу”, што реченицу често чини прилично рогобатном и у супротности је с принципом језичке економичности.

Како сама реч „дрога” у српском језику подразумева негативну, друштвено неприхватљиву и законски санкционисану појаву, непотребно је инсистирати на томе да се користи у колокацијама с именицама, придевима и глаголима који имају негативну конотацију. С друге стране, оваква пракса у енглеском језику не само да је оправдана, већ и неопходна, јер реч *drug* првенствено значи „лек”, „медикамент”, нешто с изразито позитивним конотативним предзнаком. У водећим речницима енглеског језика наилазимо на тумачења ове именице која подразумевају супстанце признате у званичној фамакопеји, а које се користе за дијагностиковање, лечење и спречавање болести. *Merriam-Webster's Collegiate Dictionary* [5] даје следеће дефиниције именице *drug*: 1) *a substance recognized in an official pharmacopoeia or formulary*; 2) *a substance intended for use in the diagnosis, cure, mitigation, treatment, or prevention of disease*; 3) *a substance other than food intended to affect the structure or function of the body*; 4) *a substance intended for use as a component of a medicine but not a device or a component, part, or accessory of a device*. Отуда се и називи за апотекаре и апотеке, посебно у северноамеричкој варијанти енглеског језика, изводе управо из ове именице: *druggist* и *drugstore* [6].

Када се употребљава да означи опојне дроге које изазивају зависност, најчешће се комбинује с придевима *illegal* или *addictive*. Такође се запажа честа употреба ове речи у релативно новој колокацији насталој у склопу номенклатуре за нове појавне облике криминала, *drug trafficking*, којом се означава противзаконита трговина адиктивним наркотицима.

Као глагол, ова реч, међутим, у оба језика обухвата исто поље значења и има негативан предзнак. Енглески глагол *to drug*, који је у употреби од раног 17. века (1605. се наводи као година прве забележене употребе овог глагола [5]), не односи се првенствено на примену лекова, већ на омамљујуће дејство наркотика, односно на давање или узимање супстанци у намери да се постигне омамљеност, што је посебно изражено у његовим флективним облицима – партиципима *drugged* и *drugging*. Стога се може рећи да између прелазног глагола „дрогирати” и енглеског глагола *to drug* постоји потпуна еквиваленција, док је српски повратни глагол „дрогирати се” на енглески упутно преводити глаголским фразама *to abuse drugs* и *to misuse drugs*.

За противзакониту дистрибуцију дроге (растурање дроге) у енглеском језику користе се глаголске фразе *to push drugs* и *to deal drugs*, од којих је потоња у широкој

примени и у српском језику, заједно с одговарајућом изведеном именицом („диловати”, „дилер”). Узмимо један пример из популарне књижевности:

You deal drugs, you say, to make money to support the effort. [7]

Кажеш да њрогајеш гроју, како би зарадио новац за нашу ствар. [8]

Примећује се изостанак конотативне обележености глагола *to deal*, који би требало да се преведе српским глаголом „продавати”, иако је употребљен уз именицу „дрога”. Фонолошки и морфолошки прилагођени англицизам „диловати”, који се у неформалном српском језику употребљава с именицом „дрога”, има изразито негативну конотацију, чији би се пандан у енглеском могао наћи у глаголу *to push (drugs)*. У посматраном примеру о пословању у вези с дрогом говоре два криминалца, која на извесан начин својим активностима дају легитимитет користећи конотативно необележену реч.

Ово такође подразумева да ће и лексичка валентност двеју посматраних именица бити различита [9]. Наравно, ово није проблем за квалификоване преводаоце, који поред личног језичког осећања нужно иза себе имају много сати обуке и навику да консултују релевантне приручнике. Забрињава, међутим, појава да се преводилачким радом углавном баве ентузијастички, што би било похвално да то не чине без много устручавања и без отварања речника. Тако се повремено у информативним емисијама на националној телевизији може чути да је „полиција запленила велику количину илегалних лекова”, што је несумњиво дослован превод енглеске синтагме *illegal drugs*. Дакле, енглески извор недвосмислено указује на супстанце које се злоупотребљавају на начин супротан закону, па се овде не може говорити о лековима. Преводалац је за енглеску реч *illegal* одабрао еквивалент „илегалне”, направивши један прилично очигледан, али не најбољи избор, јер је у језичкој пракси говорника српскога језика реч „илегалан” пре везана за нешто тајно, прикривено, а не за нешто противзаконито.

Дакле, иако је формално изабран најближи еквивалент (случај потпуне фонолошке и морфолошке адаптације), на семантичком плану придеви *illegal* и „илегалан” не поклапају се у потпуности, што нас поново доводи на терен лажних парова.

Још драстичнији пример преводилачког немара могао се видети у једном акционом филму емитованом недавно на једној од локалних телевизија у којем се храбри тим супротставља терористима који човечанству прете смртоносним заразама, међу којима су и *smallpox* или, у преводу који је пратио филм, „мале богиње”. Нема сумње да су се бар неки од гледалаца који не разумеју енглески запитали је ли могуће да су мале богиње, које је већина нас одлежала у детињству без велике драме, толико опасне да би вирус који их изазива могао да послужи као опасно оружје у рукама терориста. Оно што заиста интригира јесте чињеница да се оваква помисао ни за тренутак није јавила у уму преводаоца, нарочито због тога што се ова реч

у филму понавља небројено пута. Та много пута поновљена грешка није нимало мала, јер док енглески придев *small* заиста значи „мали”, именица *smallpox* означава болест коју у српском језику зовемо „велике богиње”, дакле болест која би могла да представља стварну претњу.

ЗАКЉУЧАК

Оно што нам преостаје јесте нада да у случају избијања стварне опасности задатак превођења не би био поверен дилетантима, већ професионалцима навикнутим на одређене процедуре које овакве грешке спречавају или их барем своде на најмању могућу меру. Лежерност с којом се према оваквим појавама односимо наводи, међутим, на супротан и веома забрињавајући закључак. Један од поступака који би у великој мери

допринео прецизности превода и лепоти језичког исказа свакако је лектура текста. Некада обавезно, лекторисање превода сада је постало луксуз, јер се запажа да већина медијских и издавачких кућа управо на њему штеди. Уштеда новца овде, нажалост, подразумева нерационалан однос према културном благу, које обухвата и језичку грађу.

Стручни језички регистри, укључујући и језик медицине, показују нешто већу прецизност, јер је одлика сваког научног регистра, пре свега, недвосмисленост. Међутим, и ту се запажају произвољности и изостанак чврстих норми. Велики број иновативних метода и опреме засноване на најновијој технологији долази из земаља енглеског говорног подручја и логично је да уз њих у српски језик улази много англицизама. Оно што је нелогично јесте неодговоран начин на који се ми понекад према тим англицизмима односимо, огрешујући се како о енглески, тако и о српски језик.

ЛИТЕРАТУРА

1. Kristal D. Smrt jezika. Beograd: Biblioteka XX vek; 2003.
2. Hlebec B. Srpsko-engleski rečnik lažnih parova. Beograd: Trebnik; 2009.
3. Prčić T. Engleski u srpskom. Novi Sad: Zmaj; 2005.
4. Mičić S. Studije o jeziku medicine u engleskom i srpskom. Beograd: Beogradska knjiga; 2009.
5. Merriam-Webster's Collegiate Dictionary. 11th ed. 2003. Available from: <http://www.merriam-webstercollegiate.com>.
6. Hornby AS. Oxford Advanced Learner's Dictionary. 7th ed. Oxford: Oxford University Press; 2007.
7. Baldacci D. Camel Club. London: Pan Books; 2006.
8. Baldači D. Klub kamila. Beograd: Laguna; 2008.
9. Milojević J. Word and Words of English. Beograd: Papirus; 2000.

False Pairs in Expert Registers: the Word *Drug*, its Collocations and Translation Equivalents from English to Serbian Language

Vesna Andjelić-Nikolendžić
Crime Police Academy, Belgrade, Serbia

SUMMARY

The paper focuses on the problem of false pairs in English and Serbian languages, and the issues stemming from and related to this phenomenon. Special attention was given to false pairs in occupational registers, and particularly to the register of medical profession. The author gives a number of examples showing that translators often fail to perceive the differences

in semantic fields covered by the pairs observed in the two languages, which may cause serious misunderstanding. While in everyday life such a misunderstanding can be a source of amusement or embarrassment, in scientific or academic registers it could have more serious consequences.

Keywords: anglicisms; false pairs; drug; translation